

VÄSTERGÖTLAND

Studiecirkeln

I en studiecirkel bestämmer deltagare och cirkelledare tillsammans studiernas inriktning. Det är bra att redan i början diskutera hur ni tycker att arbetet bör gå till, hur ofta ni vill träffas och vilket arbetstempo ni önskar hålla.

Första sammankomsten presenterar ni er förstås för varandra i cirkeln, antecknar varandras namn, adresser och telefonnummer. Berätta varför ni har valt just denna cirkel och vad ni väntar er av studierna.

I en studiecirkel som fungerar bra är alla aktiva i arbetet. Ta gärna upp och diskutera hur ni kan arbeta tillsammans så att alla kommer till tals. Kan ni läsa mellan sammankomsterna eller utföra något annat arbete då? Ni kan t.ex. dela upp mellan er att ta reda på faktauppgifter som inte finns med i boken.

Bläddra igenom studiematerialet tillsammans. Läs innehållsförteckningen och försök att få en uppfattning om innehållet. Bestäm vilka avsnitt som förtjänar en grundlig behandling och välj ut diskussionsfrågor som intresserar er! Nöj er inte med studiehandledningens förslag till diskussionsfrågor, utan formulera egna frågor som kanske passar bättre till den inriktning ni vill ge studierna.

Ett förtydligande när det gäller registret i grundboken: om det står t.ex. s 25f, så betyder det s 25 och 26 (f = följande sida); om det står s. 25ff, så betyder det s 25 och minst två sidor som följer direkt efter den (ff = flera följande sidor). Detta sätt att göra sidhänvisningar används för att spara utrymme. Kursiverad sidhänvisning markerar att på just den sidan finns det mest att läsa om registerordet.

Tilläggsmaterial

Boken Västergötland ger en översiktlig bild av landskapet. Cirkelar som vill studera Västergötland mer ingående ur olika synvinklar kan ha stor nytta av att skaffa kompletterande litteratur. Se litteraturlistan s. 172. Det går att beställa böcker vid alla kommunala bibliotek.

Vill ni läsa skönlitteratur med anknytning till Västergötland? Skönlitteraturen kan ibland säga mer än en faktatext om hur det verkligen är att bo och leva i en särskild del av landet. Texter av skönlitterära författare som Ove Allansson, Karin Boye, Stig Claesson (Slas), Claes Hylinger, Ebba Lindqvist, Birger Sjöberg och Birgit Th Sparre kan berika studierna. Be också biblioteket om fler tips. Kanske kan ni turas om att göra korta inledningar om det ni läst.

Kartor över Västergötland kan berika studiearbetet mycket, både detaljerade kartor och översiktskartor. Utnyttja dem som finns i boken och skaffa åtminstone en gemensam karta i större skala till cirkeln. Många ortsnamn nämns i texten och det kan vara spännande att följa ett beskrivet skeende på kartan. En detaljerad karta har ni också stor nytta av om ni planerar en resa som avslutning på studiearbetet. En Göteborgskarta är också värdefull att ha. Hör med Västsvenska Turistrådet, Kungsportsavenyn 31-35, vån 5, 411 36 Göteborg. Tel. 031-81 83 00.

Det är intressant att följa lokalpressen: se s. 7 i boken. Via det som skrivs i tidningarna kommer ni i närkontakt med vad som händer i landskapet även om cirkeln pågår i en helt annan landsända. Enklast gör man det förstås via Internet. En annan möjlighet är att korttidsprenumerera på en tidning, t.ex. medan cirkeln pågår och dela

på kostnaderna. Lokaltidningar på webben kan ni t.ex. läsa på adresserna www.bt.se (Borås Tidning) www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=10 (Göteborgs-Posten) osv. En samlad översikt över alla svenska dagstidningar på Internet finns på Kungliga Bibliotekets hemsida www.kb.se/ts/tsonline.htm. Där kan ni söka fler av de tidningar som nämns på s. 7 i boken.

Ta gärna del av kommunernas information och turistinformationen, som ofta är välgjord och sakligt intressant. Om några i cirkeln har tillgång till Internet kan ni dela på att göra de sökningar mellan sammankomsterna som ger er de tilläggsinformationer ni vill ha. Exempelvis kan ni den vägen få fram fakta om näringslivet i Västergötland och mängder av turistinformation. Här är några hemsidor att börja söka på:

www.vastsverige.com är Västsvenska Turistrådets hemsida med information om sevärdheter och evenemang, adresser till turistbyråer, möjligheter att beställa broschyrer, länkar till kommunerna m.m.

www.o.lst.se är länsstyrelsens hemsida med allmän information om Västra Götalands län om naturvård, samhällsplanering m.m..

www.vgregion.se är Västra Götalandsregionens hemsida med information om regionutveckling, miljöfrågor, vård, kultur.

www.kommunnamnet.se skriver ni in för att besöka den kommuns hemsida som ni är särskilt intresserade av.

En resa i Västergötland

Tänker ni avsluta studierna med att resa runt i Västergötland, så har ni god hjälp av kapitlet "Kors och tvärs i Västergötland" när ni planerar resan. Vad behöver ni förbereda? Vad vill ni se, vilka miljöer har ni blivit särskilt intresserade av?

Behöver ni skaffa informationsmaterial? Hur ska ni åka dit? Måste ni kontakta folk i förväg för att kunna göra bra studiebesök? Vad kostar alltsammans? Vem tar reda på vad?

När ni slutar

I slutet av er studiecirkel är det värt att diskutera hur arbetet har fungerat. Motsvarade cirkeln era förväntningar? Skulle ni vilja lägga upp

en annan cirkel annorlunda? Vad anser ni om boken? Skriv gärna till "Redaktören för landskapsstudier, Bilda Förlag, Box 42 053, 126 13 Stockholm" och berätta om cirkelarbetet och hur ni tycker att boken kan förbättras!

Vill ni fortsätta studierna med en annan landskapsbok eller skulle ni vilja pröva på något nytt ämne?

FRÅGOR ATT SAMTALA OM

Platåberg, trollskog och tranor

- ❑ Är det några av de bergarter, ingående i Västergötlands berggrund, som nämns i kapitlet som ni inte hört talas om förut? Läs gärna mer om dem i t.ex. Nationalencyklopedien. Platåbergen kallas också restberg. Gör denna benämning att det blir lättare att förstå hur de uppstått tycker ni? De blev alltså kvar, skyddade av sin diabashätta, när omgivande sedimentärt lagrade bergarter vittrade bort.
- ❑ Vilka spår av istiden tycker ni är lättast att upptäcka ute i naturen för den som inte är fackman?
- ❑ Citat från den dagbok Linné skrev under sin resa i Västergötland finns både i kapitlet om naturen och i det om Västergötlands historia. Vilken bild ger citaten sammantaget av förhållanden i 1700-talets Västergötland. Läs gärna mer om Linnés västgötaresa i Ove Torgnys bok "I Linnés spår genom Sverige" (beställs från Bilda Förlag).
- ❑ Ljunghedar, mossar, Tivedens oländiga skogs marker, platåbergen, fågelsjöarna, slätlandet... Författaren ger oss smakprov på många naturtyper i Västergötland. Vilka blir ni mest inspirerade till att uppleva under egna ströv-tåg i västgötanaturen?
- ❑ Författaren nämner flera naturreservat och nationalparker. Gör gärna en lista på alla skäl som talar för att skydda natur på detta sätt. Finns det något som talar mot att avsätta särskilda reservat och nationalparker?
- ❑ Vilka kännetecken i landskapsbilden är det enligt er mening som gör att naturområden som t.ex. Tiveden och Kinnekulle blir särskilt sägenomspunna och hyllade av författare?

Vilka skönlitterära författare tycker ni är särskilt bra på naturskildringar? Har ni exempel från era hemtrakter på historier och talesätt kring ett stycke speciell natur?

- ❑ Har någon i cirkeln på plats sett tranornas vår- eller höstsamling vid Hornborgasjön? Vad la ni särskilt märke till när det gäller tranornas beteenden i så fall? Eller, om ingen varit på plats, vilket helhetsintryck får ni av författarens skildring?
- ❑ Läs om miljöhot och åtgärder. Vad anser ni själva om miljöhoten mot den svenska naturen, är läget på väg att förbättras eller förvärras? Vad bör göras ytterligare enligt er mening för att värna naturen?

Från gånggrift till EU-region

- ❑ Vad tror ni det beror på att så stor andel av kvarvarande gånggrifter i Sverige finns just i Falbygden?
- ❑ Läs texten om hur gånggrifterna kan ha uppförts. Vilka kommentarer har ni?
- ❑ Läs gärna mer i en uppslagsbok om olika gravtyper under forntiden: dösar, gånggrifter, hällkistor, rösen, stensättningar, domarringar och försök klargöra hur de skiljer sig från varandra. Har vi andra möjligheter att lära oss något om våra forntida förfäder än att studera deras gravskick? Vore det intressant att bjuda in en arkeolog som fackman till cirkeln?
- ❑ Läs om fynden av bronssköldarna från Fröslunda och de rika guldskattnerna. Anser ni att det finns skillnader mellan förr och nu när det gäller hur fornfynd upptäcks?
- ❑ Exempelvis på Riksantikvarieämbetets hemsida www.raa.se kan ni (under "kulturarv") läsa mer om runstenar, runskrift och hur man läser runor. Flera andra hemsidor berättar utförligt om Sparlösastenen. Vad tycker ni är mest spännande med runstenar och runtexter?
- ❑ Vad tror ni det var som avgjorde om kristendomen fick insteg snabbt eller motarbetades länge i olika vikingatida bygder?
- ❑ Försök tänka er in i vilken förändring det blev i vanliga människors liv genom kyrkan och klostren när hednisk dyrkan ersattes av kristendom.
- ❑ Läs om Västgötaskolan. Vad anser ni talar för och mot att Svea rikes vagga bör sökas i Västergötland snarare än i Mälardalen?
- ❑ Jan Guillou har spunnit vidare på västgötaskolans teorier i sina romaner om korsridaren Arn Magnusson. Har ni läst någon av dem? Med vilken behållning? Hur tycker ni att en bra historisk roman ska förhålla sig till den verkliga historien?
- ❑ Vad ser ni som mest positivt med den "Arnfeber" som började grassera sedan böckerna kommit ut? Ser ni några avigsidor med den?
- ❑ Läs berättelsen s. 54-55 om missväxt. Vilka fler orsaker än felslagna skördar kan ni komma på till att så många människor kände otrygghet i hela sitt liv förr? Kan ni påminna er några romaner som gestaltat otrygghetstemat?
- ❑ Olaus Magnus berättar om kvinnliga och manliga sysslor i samband med sin skildring av osttillverkningen förr. Lever sådan uppdelning kvar idag i hemmen och på arbetsmarknaden? Bör den i så fall bekämpas? Hur?
- ❑ Ta del av berättelsen om greve Magnus Gabriel De la Gardies liv. Känner ni till andra historiska personer med ett liknande livsöde, präglat av uppgång följt av fall?
- ❑ Omfattande tillverkning av textilier har en lång tradition i Västergötland. Diskutera vilka orsaker som låg bakom att man gick över från hemvävnad till fabriktillverkning.
- ❑ Knallarna har betraktats som en färgstark yrkesgrupp. Bl.a. hade de ett eget handelspråk, "månsing", som de använde inbördes, med ord hämtade från zigenare, finska, tysk fängelseslang m.m. Vilka andra särdrag kan ha bidragit till att de blev så omskrivna och sägenomsusade?
- ❑ Sven Eriksson och Algot Johansson är två exempel på driftiga och framsynta företagare inom textilbranschen. Kan ni namnge liknande personligheter i andra branscher? Diskutera vilka personliga egenskaper ni tror behövs för att lyckas så bra som företagare.
- ❑ Kanaler och järnvägar var kommunikationsvägar som de styrande trodde hade framtiden för sig när de anlades. Försök förklara varför kanalernas tid blev kort, medan järnvägarna blev viktiga bestående kommunikationsförbättringar.

- ❑ På vilka sätt underlättade de förbättrade kommunikationerna industriernas fram- och tillväxt under 1800-talet? Hur tror ni att 1800-talsmänniskorna såg på de nya kommunikationsmedlen? Idag är bilavgaserna och deras bidrag till växthuseffekten ett av de största hoten mot vår livsmiljö. Är ni mot den bakgrunden beredda att acceptera skärpta villkor för privatbilismen? Vilka kommunikationsmedel tycker ni har framtiden för sig?
- ❑ Vad vet ni om hur Göta kanal kom till? Läs gärna mer i någon av böckerna som nämns i litteraturlistan s. 172.
- ❑ Svensk bilindustri är starkt förknippad med Västergötland. Varför har det blivit så tror ni? Vad tror ni om bilindustrins framtid i Sverige?
- ❑ Vad menar ni kännetecknar en folkrörelse? Vilka gamla och nya folkrörelser har haft den största livskraften i er hembygd? Har ni själva erfarenheter av att arbeta inom en folkrörelse? Med vilka erfarenheter?
- ❑ Läs i kapitlet om hur Västergötlands administrativa indelning har förändrats (se registret) genom seklerna från bon, fögderier, härader till län och nu storlän. Från att ha varit två län, Skaraborgs och Älvsborgs, har Västergötland blivit ett av flera landskap i Västra Götalands län. Tror ni att den utvecklingen leder till att Västergötland blir alltmer diffust som begrepp? Kommer man i framtiden att tala om landskap, när man berättar varifrån man är?

Ett läs för Göta älv

- ❑ Försök sammanfatta vad som gjorde det så angeläget för Gustav II Adolf att grunda Göteborg. Vilka andra städer känner ni till med majestätet som upphovsman?
  - ❑ Kan ni till fler exempel än Göteborg på städer med näraliggande "föregångare"? Vad vet ni om er egen närmaste stads ursprung?
  - ❑ Läs om sägnen om drottning Hacka. Finns liknande mytbildningar kring fornminnen i era hemtrakter?
  - ❑ Varför växte Göteborg så snabbt?
  - ❑ Läs gärna skildringen av Göteborgs hamnliv i Jacob Wallenbergs "Min son på Galejan".
- Fråga på biblioteket efter andra skönlitterära skildringar av hamn och sjöfart i staden.
- ❑ Driftiga köpmän la grunden till Göteborgs rikedomar och donerade till bl.a. sjukhus, kultur och parker. Vilka motiv tror ni att de hade för sina donationer och hur tror ni att dessa mäns samtid såg på dem?
  - ❑ Hade Göteborgsvarven behövt dö enligt er mening? Varför kunde varvsindustrin i andra länder leva vidare tror ni? Jämför med de finska varven som specialiserade sig på färjor och kryssningsfartyg.
  - ❑ Läs om näringslivet i Göteborg idag. Hur tror ni att det kommer att förändras i framtiden?

Kors och tvärs i Västergötland

- ❑ Fortiden kan upplevas på olika sätt. Om ni fick välja mellan att besöka Ekehagens Fornstidsby (se s. 115) och Ekornavallen (se s. 125), vilken plats skulle ni välja? Av vilka skäl?
- ❑ Under en resa i Västergötland kan man både ta del av textilindustrins historia på intressanta museer och fynda i fabriksbodas. Vad intresserar er mest?
- ❑ I Västergötland finns kyrkor av alla de slag, från den lilla stavkyrkan i Hedared till domkyrkan i Skara. Försök beskriva vad ni får ut av att besöka kyrkor. Om ni är särskilt intresserade av just kyrkor som sevärdheter, läs gärna boken "Västergötland - landskapets kyrkor" (se s. 172).
- ❑ Ett antal slott och herrgårdar omnämns i kapitlet. Vilka verkar mest besöksvärda för er?
- ❑ Hur ser ni på småstäder som Hjo: är de charmfulla och levande kulturresevat eller orter där tiden stått still för länge?
- ❑ Vill ni inkludera någon båttur under en resa i Västergötland? Förslag finns på s. 103, 121, 136 och 144.
- ❑ Vad finner ni mest attraktivt med en tur på Göta kanal?
- ❑ Två varianter av storskalig "romanturism" förekommer i Västergötland: dels till Birgit Th Sparres "Gårdarna runt sjön", dels till de "Arnminnen" som Jan Guillou har pekat ut i sin romanserie. Vad tror ni det är som lockar

så många att besöka platser som förknippas med litterära personer?

- ❑ Om ni skulle välja ut tre museer i landskapet som ni särskilt gärna vill besöka, vilka skulle det bli?
- ❑ Vilka av alla de personer som nämns i kapitlet vill ni helst ta reda på lite mer om?

Från Kals kvarter till Rikemanskullen

- ❑ Vilka av begivenheterna som nämns på s. 162 i boken har ni upplevt tidigare? Stämmer listan med i vilken ordning ni vill ta del av Göteborgs attraktioner vid ett kommande besök? Hur skulle en motsvarande tio-i-topp-lista se ut för er hemort?
- ❑ Yrkesgrupper med anknytning till sjön: sjömän, stuvare och varvsarbetare satte förr sin prägel på Göteborg. Finns eller fanns det yrkesgrupper som på samma sätt präglar/präglade er hemort?

- ❑ Ha gärna en Göteborgskarta till hands när ni läser kapitlet så att ni på den kan följa promenaderna och de olika kajområdena varifrån olika typer av fartyg lägger/lade ut.
- ❑ Kungsportsavenyn är Göteborgs paradgata och Götaplatsen är stadens hjärta. Diskutera vad det är som ger vissa gator och öppna platser en särskild ställning i stadsbornas medvetande?
- ❑ Göteborg är en mäss- och evenemangsstad. Försök att spalta upp för- och nackdelar med stora mässor på olika teman.
- ❑ Har ni tänkt på Göteborg som en parkernas stad? Vilka grönområden skulle ni vilja bekanta er närmare med under ett besök?

Bilda Förlag, Box 42 053, 126 13 Stockholm

Tel. 08-709 04 00

Får kopieras fritt

ISBN 91-574-7834-1

BILDA FÖRLAG